

Skolen - set fra børnehaven

*Børns forventninger til
og forestillinger om skolen*

Indhold

Forord / 3

Fra børnehave til skole – et afgørende skift i livet / 5

Om undersøgelsens respondenter / 7

I børnehaven glæder de sig til skolen / 8

At lære at læse / 9

Venskaber og drillerier / 10

Egen rolle i skolen / 13

Ballademagere / 13

Dydsmønstre / 14

Forestillinger om skolen / 17

Sjovt – men også kedeligt og svært / 17

Søde lærere – der også skælder ud / 20

Klar til skolen? / 23

Skoleparathed i et børneperspektiv / 23

Skoleparathed i et voksenperspektiv / 25

At være forberedt på det, man møder i skolen / 27

Nye fysiske rammer / 27

Bogstaver og tal / 29

Kendskab til kommende skole / 29

Sammenhænge / 31

Kønsforskelle / 31

Børn, der er glade for at gå i børnehave / 32

Børn, der glæder sig til skolen / 33

Børn, der forventer, at skolen er svær / 33

Afrunding / 35

Om undersøgelsen / 37

Svarprocent og frafald / 37

Metode / 37

Kvalitative interviews / 38

Litteratur / 39

Forord

I Børnerådets Minibørnepanel er børnene fem og seks år. De går i børnehave, og dér har de tilbragt deres hverdag de sidste 2-3 år. Men nu venter skolelivet lige rundt om hjørnet – og det er de helt klar over. De gør sig mange overvejelser om det nye, der skal ske – måske inspireret af de voksne i børnehaven, af forældre og familie derhjemme og ikke mindst af hinanden.

I denne rapport kan du læse om, hvad Minibørnepanelets knap tusinde børnehavebørn forestiller sig, at skolen vil byde på. Du kan læse om, hvad børn glæder sig til, og hvad de gør sig overvejelser over eller bekymrer sig om. Det er første gang, så mange børn selv har givet deres besyv på emnet via spørgeskema og interviews.

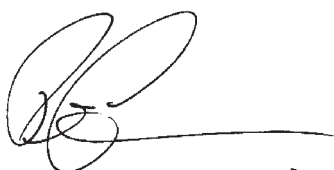
En af de vigtigste pointer i rapporten er, at den gode skoleoplevelse starter længe før første skoledag; børn danner deres forestillinger om skolen og livet i de nye rammer, mens de stadig går i børnehave, og de er generelt rigtig positivt indstillet overfor skolelivet. Den positive indstilling er vigtig for den gode skolestart, og her spiller de voksne omkring børnene en vigtig rolle.

Der er mange måder at arbejde med overgangen på. Denne rapport giver ikke svar på hvordan, det gøres bedst. Derimod præsenteres et kvalificeret børneperspektiv. Og i Børnerådet tror vi på, at de bedste resultater i de pædagogiske indsatser opnås, når der tages udgangspunkt i, hvordan verden opleves fra børnenes perspektiv.

Derfor håber jeg, at rapporten vil give anledning til fornyet diskussion blandt personalet i børnehaverne, som skal videregive børnene, og blandt det personale, der skal overtage børnene i skolerne. Også forældre kan have gavn af at læse rapporten og få en bredere indsigt i børns forventninger til skolen.

En stor tak til alle jer børn, som har deltaget i panelet og i interviews. Vi er glade for, at I har givet os indblik i jeres oplevelser, meninger og erfaringer. Også tak til jer voksne, som har bidraget til at undersøgelsen kunne gennemføres ude i de enkelte børnehaver.

Rigtig god læsning.

Per Larsen

Formand for Børnerådet

Skolen - set fra børnehaven

Børns forventninger til og forestillinger om skolen

Redaktion

Lone Beyer, skoleleder og medlem af Børnerådet

Lisbeth Wilms, sundhedsplejerske og souschef

v. Forebyggelse og Sundhedsfremme, Gentofte

og medlem af Børnerådet

Katrine Munch, Børnerådets sekretariat

Stine Lindberg, Børnerådets sekretariat

Faglig sparring

Anja Stanek, ph.d. og forsker i børns overgang fra

børnehave til skole, Syddansk Universitet

Gitte Mølgård Andersen, pædagogisk konsulent, Hvidovre

Tekst og analyse

Stine Lindberg, Børnerådets sekretariat

Kvalitative interviews

Stine Lindberg og Heidi Sørensen, Børnerådets sekretariat

Udgiver

Børnerådet

Vesterbrogade 35 A

1620 København V

Tlf. 33 78 33 00

Grafisk design

Oktan, Peter Waldorph

Foto

Forsidefoto: Lizette Kabré

Tekstsider: Lizette Kabré, Lone Plougmann og Pelle P

Tryk

Rosendahl-Schultz Grafisk

ISBN: 978-87-90946-77-7

1. oplag juli 2013

300 eksemplarer

Rapporten kan downloades via www.brd.dk

Fra børnehave til skole

- et afgørende skift i livet

Overgangen fra børnehave til skole er et skelsættende skift i et barns liv. Barnet går fra at være en af de store i børnehaven til at være en af de allermindste i skolen. Det går også fra en hverdag med relativt meget fri leg til en hverdag med langt mere strukturerede rammer, hvor barnet skal indordne sig og indgå i nye relationer med voksne og børn. Undersøgelser viser, at en god og tryk skolestart har stor betydning for barnets selvtillid, trivsel og dets videre færd i skolesystemet. En positiv skolestart kan få betydning for børns senere muligheder for og lyst til at gå videre fra grundskolen til en ungdomsuddannelse og måske derfra videre til en videregående uddannelse. Omvendt kan en dårlig skolestart og negative forestillinger om skolen forhindre barnet i at opleve skoleglæde mange år frem (Broström 2001). Skolestarten i sig selv determinerer ikke børns videre skoleforløb eller deres uddannelsesmuligheder, for mange andre faktorer spiller også ind. De ti år, børn går i grundskolen, byder på mange forskellige sociale og faglige oplevelser både i og uden for skolen, som er med til at forme lysten til at gå i skole og uddanne sig videre. Men de oplevelser, børn har i overgangene, tager de i høj grad med sig videre.

I overgangen fra børnehavelivet til skolelivet tager børn afsked med centrale børn og voksne i deres liv og møder nye. De skal også vænne sig til nye og anderledes fysiske og strukturelle rammer. Det ved alle, der arbejder inden for feltet. Men alligevel viser forskning, at de centrale voksne omkring børnene, dvs. forældre, børnehavepædagoger, SFO-pædagoger og børnehaveklasseledere, har svært ved at anvende hinandens viden om og erfaringer med børnene. Der er en tendens til, at de forskellige parter ser børnene ud fra den dagligdag, de har sammen med dem (Stanek, 2010, Højholdt, 2011). Det har dog stor betydning for børnenes trivsel, læring og muligheder, at der er sammenhæng og samspil mellem de forskellige livsarenaer, og at de centrale voksne kan anvende viden på tværs af fysiske rammer og pædagogisk faglighed (VIDA statusrapport 2, 2011).

Selvom det er børnene, der skal i skole, er det oftest de voksnes syn på børnene, som fylder mest, når der arbejdes med overgangen fra børnehave til skole. I bedste fald forsøger de voksne at sætte sig i børnenes sted. Men når det kommer til stykket, er det jo børnene selv, som er eksperter i deres liv. Ved vi, hvordan børnene selv oplever skiftet, og hvilke ting der særlig har betydning for forskellige børn? Hvilke tanker gør børnehavebørnene sig fx om skolen i løbet af det sidste år i deres børnehaver? Det har Børnerådet valgt at undersøge ved at spørge børnene i Minibørnpanelet.

Med svar fra knap tusind børn på fem og seks år i hele Danmark præsenterer vi her et indblik i, hvilke tanker og forestillinger børnehavebørn har om skolen og skolestarten. Børnenes svar viser, at langt de fleste glæder sig meget til at starte i skole. De forventer at møde søde lærere, at få nye venner, og at de selv bliver dygtige. Samtidig er der dog også en del børn, som regner

med at møde lærere, der skælder meget ud, ligesom en betragtelig andel af børnene tror, at de vil blive drillet i skolen. Dog viser tallene, at de negative forventninger, som nogle børn har til skolen, ikke nødvendigvis spiller ind på, hvorvidt de glæder sig til skolen.

Om undersøgelsens respondenter

I undersøgelsen indgår spørgeskemabesvarelser fra 966 børn fra 91 børnehaver i hele Danmark. Spørgeskemabesvarelserne er suppleret med kvalitative data fra 13 opfølgende interviews med i alt 27 børn på fem og seks år fra to forskellige børnehaver. Læs mere om metoden sidst i rapporten.

Aldersfordeling

78,3 procent er fem år (756).

20,3 procent er seks år (196).

Ca. 1 procent er fire eller syv år (14).

Kønsfordeling

49,9 procent er piger (484).

50,1 procent er drenge (482).

Søskende, der går i skole

54 procent svarer, at de har søskende, der går i skole.

Statistik om skolestart

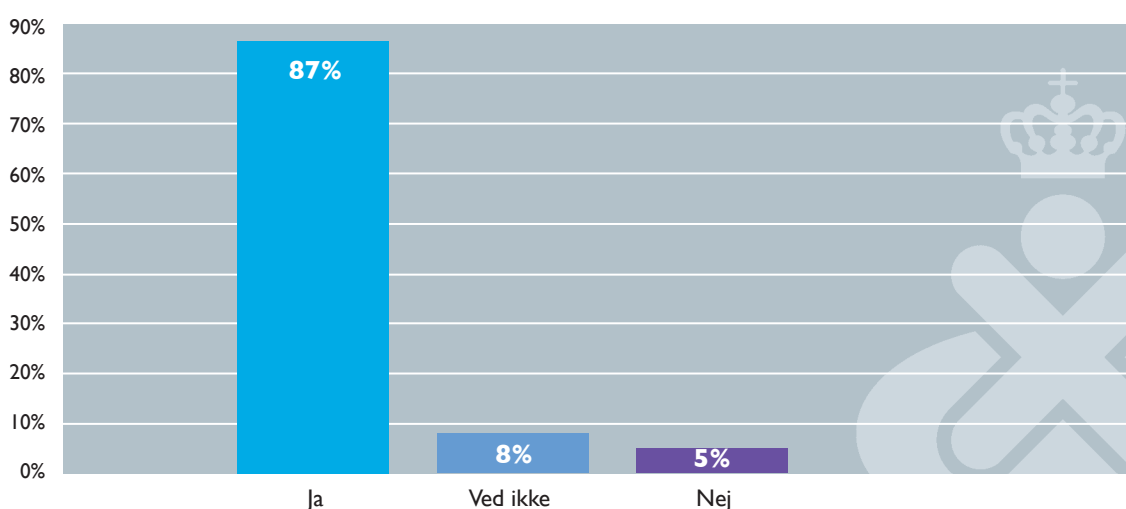
- 97,3 procent af de 3-6-årige i Danmark går i børnehave.
- 88 procent af børnene starter i 0. klasse det kalenderår, hvor de fylder seks år.
- 2 procent starter tidligere (de fylder fem år i det kalenderår, de starter i 0. klasse)
- 11 procent starter senere (de fylder syv år eller mere i det kalenderår, de starter i 0. klasse).
- Af de 2 procent, der kommer tidligere i skole, er 34 procent drenge og 66 procent piger.
- Af de 11 procent, der starter senere i skole, er 70 procent drenge og 30 procent piger.

(Danmarks statistik, tal for 2011)

I børnehaven glæder de sig til skolen

Et stort flertal af børnene (87 procent) glæder sig til at starte i skole. De fleste børn tøver ikke med at svare ja på dette spørgsmål – faktisk svarer mange næsten pr. automatik uden at overveje svaret nøjere¹. Måske synes de, det er en selvfølge, at de glæder sig til skolen. Der er dog også en lille gruppe, som ikke er så sikre. 8 procent af børnene i undersøgelsen svarer, at de ikke ved, om de glæder sig, og 5 procent siger, at de direkte *ikke* glæder sig til skolen.

GLÆDER DU DIG TIL AT STARTE I SKOLE?

Når vi i de opfølgende interviews har spurgt ind til, *hvad* børnene glæder sig til ved skolen, fortæller de først og fremmest, at de glæder sig til at få nye venner og til at lære at læse, skrive og regne. I en børnehave, hvor samtlige børn skulle starte på samme skole og i samme klasse, svarede børnene i mindre grad, at de glædede sig til at få nye venner, mens dette lige omvendt var det store tema i en anden børnehave, hvor børnene skulle på flere forskellige skoler. En liste over, hvad de interviewede børn glædede sig til, ser – i prioriteret rækkefølge – sådan ud:

- at få nye venner
- at lære at læse
- at skrive
- at lave lektier
- at regne

¹ Både i de indledende og de opfølgende interviews samt under testning af det talende spørgeskemaerne.

- at lave opgaver
- at lege på skolens legeplads
- at lege nogle sjove lege
- at være sammen med store søskende
- at spille musik, at gå på biblioteket, at cykle hjem fra skole og andet.

Vi spurgte også, hvad der kan være grunden til, at nogle børn *ikke* glæder sig. Her svarede børnene på et hypotetisk grundlag, fordi de selv glædede sig – men de sagde fx, at det kan være, fordi børnene:

- tror, det bliver kedeligt
- tror, det bliver svært
- er generte
- tror, man ikke kan få venner
- savner sin børnehave
- ikke gider lave lektier hele tiden
- tror, at man hele tiden skal lytte efter lærere
- tror, man skal sidde stille og lave de samme ting hele tiden.

Vi er gået i dybden med de emner, der tilsyneladende fylder mest hos børnene. Det gælder dels de faglige udfordringer i skolen og dels de sociale relationer og forventningerne til én selv i det sociale landskab.

At lære at læse

Forventningerne om at lære at læse, skrive, regne, lave opgaver og lave lektier fylder i interviewene nogenlunde lige så meget som forventningerne til nye venskaber. Katrine, Sofie, Luna og Ivan giver her deres perspektiver på, hvorfor det bliver godt at lære at læse:

Sofie: *Når man kommer i skole, så kan man selv læse. Så i stedet for at ens mor eller far eller storesøster [skal gøre det], så kan man [selv] blive god til at læse.*

Katrine: *Ja, i stedet for at de skal gå hen og læse en bog, hvis de har virkelig travlt.*

Interviewer: *Hvad kan man så?*

Katrine: *Så kan man bare selv gøre det.*

Sofie: *Og når man så bliver voksen, så kan man læse højt for sit barn.*

Katrine: *Man lærer at læse, når man sætter nogle bogstaver sammen, og så bliver det til ord.*

Luna: *Jeg glæder mig [til skolen], fordi jeg glæder mig til at læse. Jeg vil nemlig rigtig gerne lære at læse selv. For min mor gider ikke, og min far har ondt i ryggen, så han kan ikke ligge ned, og min mor kan ikke så godt læse historier. Så jeg gider så gerne at kunne læse.*

Ivan: *Og jeg glæder mig til at lære at læse, for så kan jeg læse, hvad de voksne skriver. Så kan jeg lige snige mig ind, og så læser jeg det.*

Børnenes udtalelser viser, hvor meget de ser frem til, at blive lukket ind i en helt ny verden. En verden som de indtil videre har været ekskluderet fra. Det bliver ganske enkelt utrolig spændende, hvad der kan åbenbare sig for én, når man kan afkode det, de voksne skriver. Og så bliver det skønt at kunne selv og ikke være afhængig af de voksne.

Venskaber og drillerier

Venner er noget, rigtig mange børn fortæller om, og især de børn, som ikke på forhånd kender alle dem, de skal gå i klasse med fra børnehaven. Katrine og Sofie på fem år er nogle af dem, der fokuserer på det sociale aspekt ved skolen, når de fortæller hvorfor de glæder sig:

- Katrine: *Det er for at få nogle nye venner.*
Sofie: *Så kan man lære dem at kende, så man har det rigtigt sjovt med sine nye venner.*
Interviewer: *Okay, så nye venner det er rigtigt vigtig ved skolen?*
Sofie: *Ja, for ellers går man bare rundt alene, og det er ikke særligt sjovt.*

For Miriam og Sara er noget af det, de glæder sig mest til, også forbundet med en vis bekymring. Måske kan de ikke leve op til niveauet i skolen – legeniveauet, vel at mærke:

- Miriam: *Jeg glæder mig mest til at lave de lege, vi laver i børnehaven. Men hvad nu, hvis de ikke kan lide legen?*
Sara: *Ja, tænk hvis de bliver lidt kede af det. Dem fra skolen, de siger: "Den leg er bare for pattebørn". Og så siger de andre: "Ej, det synes jeg ikke". Og så bliver de bare kede af det.*

Citatet viser, hvad børnene er optagede af; først og fremmest de sociale relationer, som de skal indgå i i skolen. Det samme gælder for Luna og Karen:

Luna: *Jeg glæder mig til at se, om der er nogle børn, som jeg rigtig godt kan lide, og som jeg kan blive venner med. Og sådan rigtigt lege sammen og se, hvad der er af ting.*

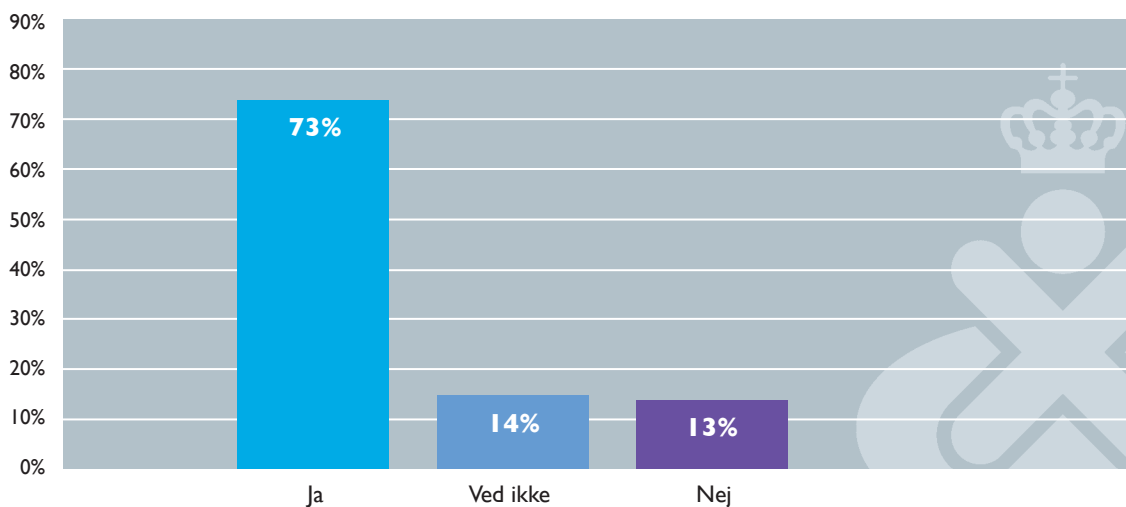
Interviewer: *Og hvad glæder du dig allermost til, Karen?*

Karen: *Jeg glæder mig bare meget til at få nogle nye venner... og til at læse og skrive, for så kan jeg læse historier for min lillesøster og for mig selv og min mor og far, men jeg kan allerede læse historier.*

Luna: *Det er også fordi, at jeg glæder mig så meget til en 'makker'.*

Børns tanker om sig selv og deres kommende rolle i skolen handler blandt andet om, hvordan de indgår i den sociale kontekst, de er en del af her og nu. Hvad forventer børnene på dette område? Har de positive forestillinger og masser af gå-på-mod, eller er de bekymrede og utrygge ved tanken om at være i en ny social kontekst? Vi har spurgt, om de tror, at de får let ved at få nye venner.

TROR DU, AT DET BLIVER LET FOR DIG AT FÅ NYE VENNER I SKOLEN?

Som det ses, er de fleste børn trygge og fortrøstningsfulde ved tanken om at skulle få nye venner i skolen. Men at omkring en fjerdedel tvivler eller tror, det bliver svært at få venner, kan vække bekymring. Børnenes svar fortæller os naturligvis ikke, om de ender med at få venner eller ej, men det siger noget om deres forventninger til processen og udfordringens karakter – og om deres tro på, at de kan klare det.

De fleste af de børn, vi interviewede om skolestart, struttede af selvtillid på dette område, og de fremhævede, at netop nye venskaber var noget af det vigtigste ved at skulle i skole for dem:

Interviewer: *Hvordan tror I, at man får nye venner i skolen?*
Karen: *Det får man, når man kender dem godt og leger godt sammen.*
Luna: *Ja, man lærer dem at kende derhenne.*

Katrine: *Først så spørger man, hvad de hedder, så spørger man, om de vil lege med en, og så lige pludselig så kan man komme til at lege rigtigt godt sammen. Og så siger man: "Skal vi ikke være gode venner?"*

I forlængelse af spørgsmålet om nye venskaber har vi spurgt til forventningerne til drillerier. Her svarer ganske mange børn, 30 procent, at de tror, de vil blive drillet i skolen.

TROR DU, AT DU BLIVER DRILLET I SKOLEN?

Det er altså kun omkring halvdelen af børnene, som *ikke* forventer en skole, hvor drillerier er en del af hverdagen. Af interviewene fremgår det, hvilke tanker nogle børn har gjort sig om emnet.

Interviewer: *Der er faktisk en hel del børn, der tror, at de bliver drillet i skolen. Hvorfor tror de det?*

Marie: *I en skole er der en dreng, der driller, men han savner sin mormor, fordi hun er død. Så driller han ved at kaste løbehjul efter nogen, og han kaster med sakse.*

Interviewer: *Hvorfor tror I, at der er nogen, der driller i skolen?*

Sara: *Jeg tror måske, det er fordi, at de gerne vil lave lidt sjov med de andre børn, og så kan de blive kede af det. Og så griner de, hvis der er nogen, der græder.*

Miriam: *Hvis der er én, der kommer til at græde, så siger de: "Ha ha, du græder".*

Stof til eftertanke

Hvor tror I, at børnehavebørnenes forestilling om, at man bliver drillet i skolen, kommer fra?
Hænger den sammen med, at det børnefællesskab, der er i skolen, forstås som et hierarki, hvor børnene i 0. klasse er nederst – og derfor er i fare for at blive drillet af de ældre børn?
Eller hænger det sammen med de erfaringer, børnene allerede har gjort sig i det sociale landskab i børnehaven?
I hvilken grad er I som pædagoger og forældre med til at skabe børnenes forventninger?
Og hvad kan I gøre for at give børnene et mere nuanceret billede?

Egen rolle i skolen

I de indledende interviews blev det tydeligt, at nogle børn, allerede længe inden de skulle starte i skole, omtalte sig selv ud fra en særlig 'skoleidentitet'. Mens en gruppe drenge talte om, hvordan de skulle lave ballade og udfordre lærerne, gik flere piger meget op i at være disciplinerede skolebørn. Derfor spurgte vi i det talende spørgeskema ind til disse to roller.

Ballademagere

Vi spurgte børnene: Tror du, at du kommer til at lave ballade i skolen? Udgangspunktet for dette spørgsmål var blandt andet interviewet med Noa, som fortalte, at han ikke ville starte i skole, fordi han troede, det ville blive kedeligt:

- Interviewer: *Hvorfor er det kedeligt?*
Noa: *Det ved jeg ikke. Lærerne bliver hele tiden sure på mig*
Interviewer: *Hvorfor tror du, at lærerne bliver sure på dig?*
Noa: *Det gør de bare. For jeg må ikke lave ballade, men jeg vil godt lave ballade.*
Interviewer: *Hvorfor vil du godt lave ballade?*
Noa: *Fordi det vil jeg bare.*

TROR DU, AT DU KOMMER TIL AT LAVE BALLADE I SKOLEN?

I de uddybende interviews har vi spurgt mere ind til forståelserne af at komme til at lave ballade. Spørgsmålet kan nemlig forstås som noget, man har lyst til eller måske har tænkt sig, og som noget, man ikke selv er helt herre over, fordi man netop 'kommer til det'. Det sidste gælder for Asger:

- Interviewer: *Tror I, at I kommer til at lave ballade ovre i skolen?*
Erik: *Nej.*
Asger: *Nej, jeg prøver bare mit bedste, men det kan godt være, jeg kommer til det.*
Interviewer: *Hvad er det, der sker, når du kommer til det?*
Asger: *Jeg tror ikke, de bliver sure, men en lille smule hårde.*
Interviewer: *Men hvorfor kommer du til at lave ballade?*
Asger: *Måske fordi jeg sagde: "Jeg havde bolden først", og så tog de andre den, og så blev jeg sur, fordi at... Jeg skulle bare lige hen og hente den, og så tog de den.*

Asger forklarer, hvad der sker, når man 'kommer til' at lave ballade. Andre børn fortæller livligt om al den ballade, de kunne tænke sig at lave, når de kommer i skole, fx Magnus:

Magnus: *Okay, jeg har noget ballade, vi kan lave. Hvis læreren lige går ud, så kan jeg lige finde noget maling frem og så male det helt uhyggeligt!*

Joakim: *Og så klæder vi os ud som vampyrer.*

Magnus: *Og så bliver læreren bange, og så siger hun: "Løb, løøb alle sammen!"*

Interviewet med Ursula og Signe viser, at det ikke kun er drengene, der gør sig ideer om ballade i skolen:

Interviewer: *Hvornår skælder lærerne ud?*

Signe: *Jeg tror, det er, når børnene laver ballade eller slår eller bider. Eller sparker en i øjet eller kaster sand på ens øje eller en ostemad i de andres næse, eller de rækker numse, eller de hiver i deres hår, og de rækker fuck eller tunge.*

Interviewer: *Tror I, at I kommer til at få skæld ud?*

Signe: *Ja.*

Ursula: *Nej.*

Interviewer: *Hvad for noget ballade laver du?*

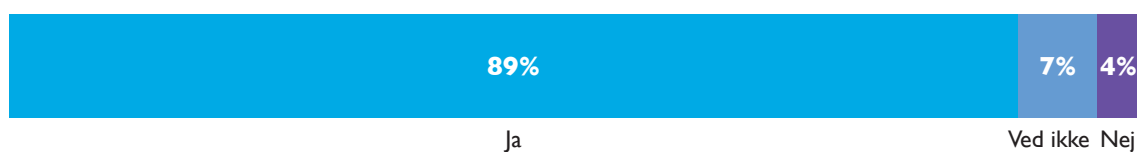
Signe: *Prutte på læreren eller bøvse i hovedet på læreren.*

Som det ses, havde børnene masser af fantasi til at forestille sig, hvordan de selv eller andre børn vil lave ballade i skolen. Enkelte børns beskrivelser af, hvordan de ville lave ballade, var mere oprørske og gav indtryk af en negativ opfattelse af skolen og egen rolle i den.

Dydsmonstre

Vi spurgte også til den 'modsatte' forståelse, altså om børnene mente, at de ville blive dygtige.

TROR DU, AT DU BLIVER DYGTIG I SKOLEN?

I interviewene mødte vi også en del børn, der fremstillede sig selv som de rene dydsmonstre. Det gælder fx for Mia, Sara og Miriam:

Interviewer: *Der er faktisk også nogle børn, der tror, at de kommer til at lave ballade i skolen.*

Mia: *Det tror jeg ikke, jeg gør, fordi jeg elsker at lave lektier.*

Sara: *Jeg vil bare synes, skolen er dejlig og sige: "Ej lærer, du er så sød".*

Miriam: *Jeg vil bare gerne lære at skrive og lære noget nyt. Og læse.*

Noget, der imidlertid blev tydeligt i interviewene, var, at det at blive dygtig i skolen for mange børn ikke er et spørgsmål om en bestemt selvforståelse, men ses som noget, man helt naturligt og selvfølgelig bliver – fordi skolen jo er kendetegnet ved at være et sted, hvor man dygtiggør sig. Denne forståelse giver Magnus udtryk for:

Interviewer: *Så du tror, at du bliver dygtig, Magnus?*

Magnus: *Ja, fordi læreren fortæller os om det hele, og så bliver vi klogere og klogere og klogere, indtil vi er rigtig store.*

Magnus forbinder med stor selvfølgelighed ordene 'skole' og 'dygtig' med hinanden. For ham er det ikke et spørgsmål om hans egen rolle eller en idé om, at han bliver specielt meget dygtigere end andre børn. Magnus – og flere andre – opfatter det sådan, at *alle* bliver dygtige, når de går i skole, for det gør man helt automatisk af at gå i skole.

Det er tydeligt, at børnene forstår dygtighed ud fra forskellige temaer og altså ikke kun ud fra en traditionel skolefaglighed. Oline og Mia har fokus på sociale spilleregler, mens Maries forklaring handler om at tilegne sig kundskaber, og at vejen frem er at øve sig.

Interviewer: *Hvad vil det sige at være dygtig?*

Oline: *Det er nok, hvis man er meget sød ved én, og man spørger, om man kan komme hjem til den. Så måske siger den bare ja, og så måske, så kommer man hjem til den.*

Mia: *Eller hvis nu én gjorde noget dumt, og man trøster én, så er man dygtig.*

Marie: *Det er man også, hvis man laver alle ting rigtige, når man regner eller skriver eller læser.*

Interviewer: *Tror du, at du bliver dygtig på den måde?*

Marie: *Nej, jeg har alle mulige andre måder at blive dygtig på – det er at øve mig.*

Stof til eftertanke

Hvilke tanker gør I jer om børnenes roller i det nye skoleliv?

Kan I pege på skolens kommende 'ballademagere' og 'dydsmønstre', og hvordan kan I arbejde på at mindske disse stereotyper og brede forståelsen af skolen og skoleroller ud?

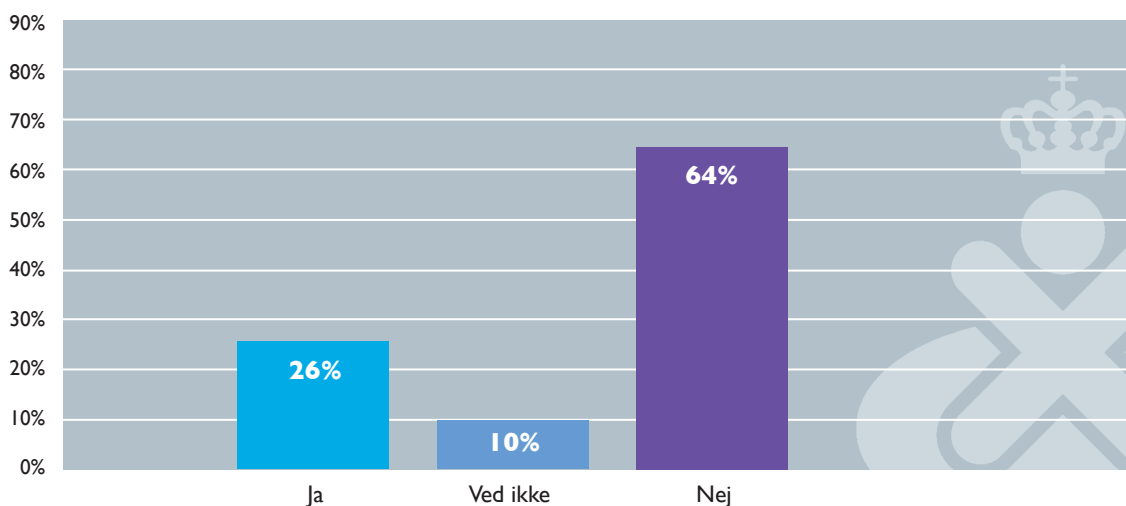
Forestillinger om skolen

Hvordan tror børnehavebørnene, at det vil være at gå i skole? Tror de, det er spændende eller kedeligt, let eller svært, og hvad er deres forventninger til lærerne? Et af de ord, vi har hørt mange gange i forbindelse med spørgsmålet om, hvordan det bliver at gå i skole, er 'sjovt'. Det virker som om, svaret for børnene er næsten lige så indlysende som det, at de glæder sig til at komme i skole. Men 'sjovt' står ikke alene i børnenes forestilling om, hvordan skolen bliver. Det er nemlig i konkurrence med 'kedeligt' og 'svært'. Vi fik indtryk af, at mange børn har et lidt gammeldags og stereotypt billede af skolen, hvor lærerne er strenge, de store børn driller de små, og skolearbejdet er ensformigt, kedeligt og svært. Ideen om, at skolen også byder på alternative læringsformer, ser ikke ud til at have fundet vej til de 5-6-årige.

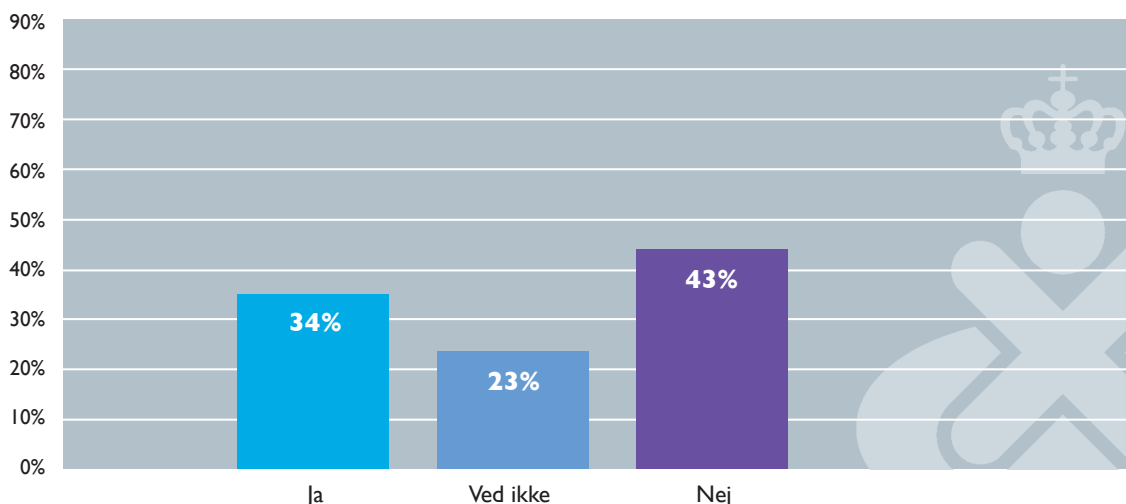
Sjovt – men også kedeligt og svært

En del børn var i de indledende interviews optagede af, at skolen kunne være kedelig eller svær. Vi har derfor undersøgt, hvor udbredt denne opfattelse af skolen er blandt de ældste børnehavebørn. Her ses svarene:

TROR DU, DET ER KEDELIGT AT GÅ I SKOLE?

TROR DU, DET ER SVÆRT AT GÅ I SKOLE?

De børn, som enten tror eller er i tvivl, om skolen er svær, skal ikke nødvendigvis forstås som en gruppe bekymrede børn, der frygter skolens faglige krav. Det viser sig i de opfølgende interviews, at nogle børn blot konstaterer, at skolen – i og med at den er et niveau højere end børnehaven – naturligvis bare *er* svær. Ud fra en sådan forståelse har børnene svaret mere faktisk end ud fra en følelse. Hvor udbredt den ene og den anden forståelse er, kan vi ikke se. Men forestillingen om, at skolen er svær, ser ikke ud til at have nogen indvirkning på, hvorvidt børnene glæder sig til skolen eller ej. Se desuden afsnittet Sammenhænge, sidst i rapporten.

Vi har spurgt nærmere ind til, *hvad* børnene mener, der er svært ved skolen. Og skulle man tro, at det først og fremmest handler om skolens faglige udfordringer, så tager man fejl. For det er i lige så høj grad det sociale element, børnene peger på. Faktisk er det lige netop de to aspekter, som børnene glæder sig aller mest til, der også vækker mest bekymring og flest overvejelser. Sofie og Katrine er blandt de mange børn, der ser frem til det sociale med en smule uro:

Sofie: *Det er jo lidt svært at få nye venner.*

Katrine: *Ja, for så skal man gå ind til nogle helt fremmede, som man slet ikke kender.*

Sofie: *Ja, og så kan man godt blive lidt bange eller genert.*

Katrine: *Jeg tror også, at det er lidt svært.*

Signe og Ursula går i en børnehave, hvor stort set alle børn følges over i samme klasse. De tænker mere på de faglige færdigheder, man skal lære i skolen:

Signe: *Det er faktisk lidt svært. Det er rigtigt svært for mig i hvert fald, for jeg er ikke nået til at lave et firtal eller noget – eller et femtal!*

Interviewer: *Hvad tror I ellers bliver svært i skolen?*

Ursula: *At lære at skrive.*

Når børnene skal forklare, hvorfor de tror, at skolen er kedelig, handler det udelukkende om det faglige, samt måden børnene tror, de skal arbejde med det på. Deres ideer om, hvad der er kedeligt, stemmer umiddelbart godt overens med det, der synes at være udfordringerne for

rigtig mange børn i skolen: Stillesiddende arbejde, opgaver der kræver stor koncentration og ro (som ofte ikke er til stede), for lidt variation og opgaver, der er for svære eller for lette.²

Interviewer: *Hvorfor tror nogle børn mon, at skolen er kedelig?*

Katrine: *De tænker nok, at man skal sidde derinde og kun koncentrere sig.*

Sara: *Fordi at de synes, det er kedeligt at lave lektier.*

Miriam: *Eller hvis man bare skal sidde og skrive.*

Oscar: *Det er fordi, at man skal lave lektier. Man skal også vente, til at læreren siger noget.*

Ivan: *Ja, nogle gange så skal man gøre sådan her [rækker fingeren i vejret] i mega lang tid, fordi der er så mange børn.*

Interviewer: *Er der andre ting, der kan være kedelige?*

Oscar: *Ja, bare sidde og lave sine lektier og bare ikke lave noget.*

Mange børn fortæller, at de glæder sig til at lave lektier eller at skrive, men det kan få et negativt fortegn, hvis ikke rammerne omkring dem er i orden. Når man har for mange lektier, eller når de er for svære eller for lette, eller man ikke bliver set/hørt af læreren, så forestiller børnene sig, at skolen er kedelig. Mia peger på det potentielt problematiske i at være en dygtig elev, der løser opgaverne hurtigt og ikke får nok udfordringer:

Mia: *Når man har lært det så mange gange, så bliver det kedeligt pludselig. Fordi så har man gjort det rigtig rigtig mange gange, og så pludselig så synes man, det er nemt.*

Børn stykker deres forståelse af skolen sammen ud fra input fra mange forskellige kanter. Nogle børn overtager måske deres opfattelse af skolen direkte fra ældre søskende. Men det kan være mere nuanceret end som så. Anna har fx forstået på sin storebror, at skolen er kedelig. Men hun køber ikke uden videre denne opfattelse:

Anna: *Ja, min storebror synes ikke, det er så sjovt, for han kan ikke så godt lide at tegne, så derfor kan han ikke så godt lide at gå i skole. Det er fordi, man skal jo tegne sine lektier. Han hader at tegne. Men jeg elsker at tegne.*

Anna er klar over, at man kan have forskellige præferencer, og at det, der kan være kedeligt for nogle, ikke nødvendigvis er kedeligt for alle. Citatet vidner om en selvstændig stillingtagen til skolen på baggrund af det, Anna hører fra storebroderen.

Stof til eftertanke

Hvor godt er jeres kendskab til skolehverdagen og nye undervisningsformer?

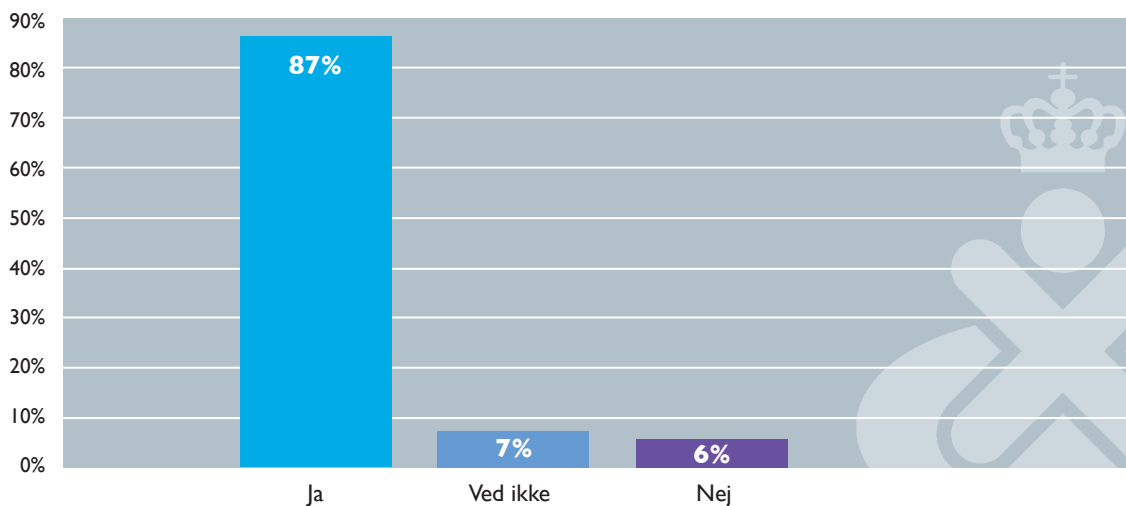
Hvordan arbejder I med at give børnene et nuanceret og tidsvarende billede af skolen?

² I 2012 satte Børnerådet bl.a. fokus på larm og støj i rapporten "Indeklima i klasseværelset" (Børnerådet 2012) og i 2013 spurgte Børnerådet til udskolingselevernes holdninger til undervisningsformer. Eleverne svarede bl.a. at de savnede mere variation i undervisningen. (Børnerådet 2013)

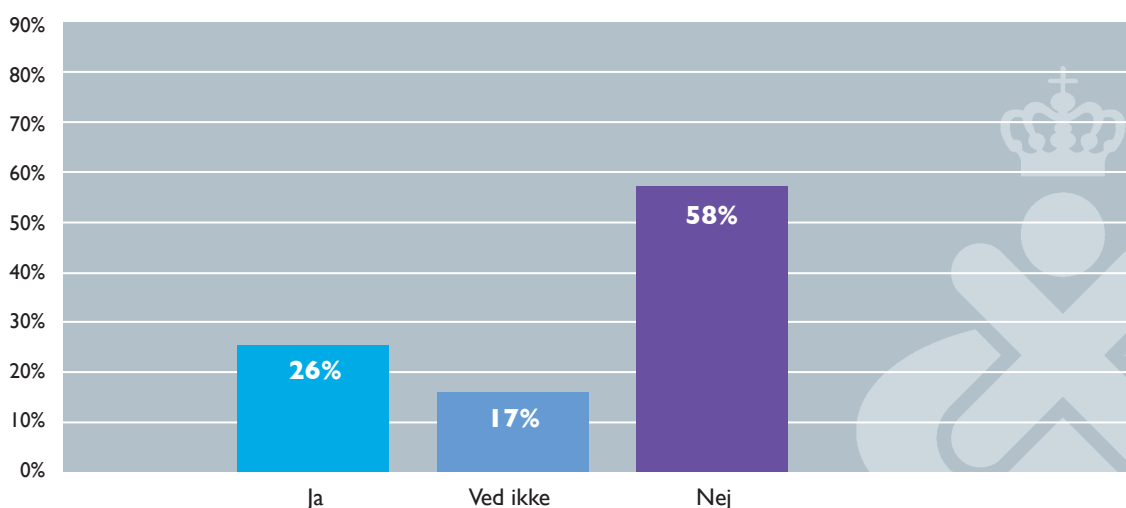
Søde lærere – der også skælder ud

Med til billedet af skolen hører lærerne, som naturligvis spiller en essentiel rolle. Vi har spurgt børnene, om de tror, at lærerne er søde, og om de tror, de skælder meget ud, hvilket var de to ting, børnene oftest fremhævede om lærerne i de indledende interviews. Svarene fordeler sig sådan:

TROR DU, LÆRERNE I SKOLEN ER SØDE?

TROR DU, LÆRERNE I SKOLEN SKÆLDER MEGET UD?

Vi har spurgt nærmere ind til, hvordan børnene tror, lærerne vil være. Udgangspunktet for langt de fleste er – som tallene også viser – at de er søde. Men mange forklarer også, hvorfor lærere nogle gange kan være strenge eller skælde ud:

Interviewer: *Hvordan tror I, lærerne er?*
Asger: *Sådan lidt hårde. Hvis man kommer for sent i skole, så tror jeg, de er lidt hårde.*
Interviewer: *Lidt hårde. Hvad gør de så?*
Asger: *Måske sætter de én udenfor.*
Interviewer: *Har du hørt om det fra nogen?*
Asger: *Birks storesøster, hun kom engang til at gøre noget meget meget forkert, så skulle hun sidde udenfor - bare meget stille. I fem timer!*
Interviewer: *I fem timer.. det var lang tid.*
Asger: *Bare sidde og kigge op i luften (...) Jeg tror, hun kedede sig lidt.*

Blandt børnehavebørnene florerer der mange hele og halve fortællinger fra andre børn om, hvad der foregår i skolen. Ikke overraskende fylder førstehåndshistorier fra ældre søskende og venner en hel del i bevidstheden. Ivan og Oscars opfattelse af lærerne ser dog ud til at bygge på deres erfaring med de voksne i børnehaven:

Ivan: *Nogle gange er de måske skrappe.*
Oscar: *Ja ligesom dem i børnehaven. Men hvis det er ens første dag, og man kommer til at gøre noget forkert, uden man ved det, så tror jeg ikke, de skælder ud så meget.*

Måske afslører citatet også en lille indre frygt, som handler om at være helt ny og ikke rigtigt kende skolens normer og koder, hvorfor der kan være risiko for, at man bryder dem. I sådan et tilfælde regner Oscar med, at lærerne vil være overbærende, hvilket vidner om en vis tiltro til lærernes dømmekraft.

Marie og Mia har opfattelsen af, at man kan få skæld ud, hvis man ikke lever op til de faglige krav i skolen:

Interviewer: *Men hvorfor kan lærerne skælde meget ud ellers?*
Marie: *Det er fordi, at hvis man laver nogle forkerte ting på lektierne.*
Mia: *Hvis man laver alt forkert i hvert fald.*
Marie: *Så visker de det i hvert fald ud.*

Ligesom Oscar og Ivan, har Marie og Mia en overbevisning eller en forhåbning om, at lærernes måde at være på er retfærdig. De korrigerer således udsagnet om, at lærerne skælder ud, hvis man laver lektierne forkert – det er kun, hvis man laver alt forkert, og det kan endda være, at lærerne nøjes med at viske det ud. En del børn forklarer, at lærerne skælder ud, når eleverne taler i munden på hinanden, afbryder læreren eller bryder de sociale spilleregler i klassen og driller andre børn.

Julius: *Lærere kan godt finde ud af at skælde ud. Hvis man taler til én, og lærerne kan høre det, så tror jeg, de bliver sure.*

Interviewer: *I mener altså, at lærerne skælder ud, når børnene er dumme ved hinanden?*
Sofie og Katrine: *Ja*
Katrine: *Og én ting mere. Hvis man ikke tier stille i skolen, mens en anden snakker. Eller mens læreren snakker. Mest når læreren snakker.*

Interviewer: *Tror I, at I kommer til at få skæld ud i skolen?*

Birk: *Det tror jeg.*

Interviewer: *Hvorfor tror du det?*

Birk: *Fordi jeg er meget drillesyg.*

Rosa fortæller, hvordan hun tror, man får det, når lærerne skælder ud på én:

Rosa: *Hvis nogen driller, og nogen så skal gå udenfor, så bliver de kede af det i hjertet. Fordi lærerne er så sure. Så tænker man bare: "Jeg vil hjem nu, jeg vil ikke gå i den her skole mere."*

Stof til eftertanke

I hvilken grad tror I, at børnenes forestillinger om lærerne bygger på deres erfaringer med jer voksne i børnehaven? Og i hvilken grad bygger de mon på jeres opfattelse af, hvad lærere er?

Overvej, hvor jeres eget billede af, hvad en lærer er, kommer fra? Hvor meget fylder fx personlige oplevelser og anekdoter fra egen skoletid? Og hvilket billede er I med til at give børnene herigennem?

Klar til skolen?

Når børnehavebørn skal begynde i skole, vurderer de voksne omkring dem, om de er 'skoleparate'. Begrebet bruges af forældre, pædagoger, skolepersonale, pædagogiske konsulenter m.fl., og det dækker over alt fra selvhjulpenhed, forandringsparathed og robusthed til kognitive, sociale og personlige kompetencer. I nogle børnehaver vurderes børnene ud fra en skoleparathedundersøgelse (SPU), som viser, hvor det enkelte barn står i forhold til en række parametre. Danmarks Evalueringsinstitut, Kommunernes Landsforening og en række andre har udviklet forskellige værktøjer til brug for de forskellige faggrupper, der arbejder med børnenes skift fra børnehave til skole. Men hvordan ser skoleparathed ud i et børneperspektiv? I vores undersøgelse har vi på den ene side taget udgangspunkt i børnenes umiddelbare forklaringer på dette begreb og på den anden side set på nogle af de aspekter, som fagfolk vurderer, har betydning for skoleparathed.

Skoleparathed i et børneperspektiv

Når vi spørger børnehavebørnene, hvad skolen går ud på, og hvornår man er klar til at starte, peger svarene i mange forskellige retninger. En del børn mener ganske enkelt, at man er klar til skolen, når man har nået en bestemt alder. Andre peger på vigtigheden af at have tabt én eller flere tænder, mens andre igen lægger vægt på, at man er skoleklar, når man selv føler det. Det gælder fx for Marie:

Interviewer: *Det dér med at være skoleparat, hvornår er børn det?*

Marie: *Det er, når de har sommerfugle i maven, og de glæder sig rigtig meget. Så siger de: "Jeg er parat til at gå i skole!"*

Interviewer: *Hvad siger I andre – hvornår synes I, man er skoleparat?*

Mia: *Når man er seks år, eller man er fem år, og når man har øvet sig med nogle ting i børnehaven eller i vuggestuen.*

Mia lægger også vægt på, at man skal kunne noget bestemt – noget man har kunnet øve sig på i børnehaven og vuggestuen. Anna og Birk er både inde på, at man skal *føle* sig klar, men anlægger også et slags kompetenceperspektiv. Anna taler fx om, at man 'kan det hele', og Birk kommer til at tænke på, at man skal kunne opføre sig nogenlunde modent:

Anna: *Det betyder, at man ikke savner nogen, og at man bare er klar, og man vil bare have, at det er NU, at det skal være skole.*

Birk: *Det betyder "Jeg vil SÅ gerne" (...) Men man får skæld ud, hvis man laver det forkerte. Hvis man kaster sten på ruden, så kommer man til eftersidning.*

Interviewer: *Ok? Og så er man ikke skoleklar?*

Birk: *Jo, så kan man godt være skoleklar, men så skal man bare ikke gøre det igen.*

Interviewer: *Men hvornår er man skoleklar?*
Anna: *Så kan man alle tingene. Så kan man regne, og man kan det hele, og så synes man, det er lidt kedeligt at være i børnehave. Det er, når man er helt klar til skolen, det er, hvad jeg kalder 'skoleklar'.*

Ordene *vil, kan og gør*, som børnene bruger i dette citat, viser, at skoleparathed for dem både hænger sammen med at have lyst (ville), at opføre sig på en bestemt måde (gøre) og at beherske visse kompetencer (kunne).

Når vi spørger direkte til, hvad man skal kunne for at få lov til at starte i skole, svarer børnene typisk, at man skulle kunne *sidde stille, række fingeren i vejret og lytte til læreren*. Svarene peger alt i alt på et billede af skolen, hvor det at være disciplineret er en afgørende adgangsbillet. Interviewet med Karen og Rosa er eksempel på dette:

Interviewer: *Er der andre ting, man skal lære, før man begynder i skole?*
Karen: *Ja, at sidde stille og lære ikke at bide. Hvis nogen gør noget, så skal man sige: "Vil du gerne være sød at lade være?", og så skal man hente en voksen.*
Rosa: *Man skal også lære at være stille, når skolelæreren siger noget. Man skal ikke snakke i munden på hinanden.*

Samlet set fremhæver børnene altså både vigtigheden af at være disciplineret og beherske skolens normsæt samt lysten til at lære noget nyt. Vi har set på, hvor mange, der opfatter disse to kendetegn som 'adgangsbilletter' til skolen.

SKAL MAN KUNNE FINDE UD AF AT SIDDE STILLE OG RÆKKE FINGEREN I VEJRET FOR AT FÅ LOV TIL AT STARTE I SKOLE?

SKAL MAN HAVE LYST TIL AT LÆRE NOGET, FOR AT MAN KAN STARTE I SKOLE?

Skoleparathed i et voksenperspektiv

Når forældre og pædagoger vurderer, om et barn er skoleparat, kan der bl.a. lægges vægt på, om barnet er i stand til at sætte sine egne personlige grænser³. Vi har spurgt børnene, om det virker for dem at sige fra, når nogen gør noget, de ikke kan lide. Vi undersøger altså ikke, om børnene *kan* sige fra, men om børnene selv synes, at det har den ønskede effekt, når de gør det.

HVIS NOGEN GØR NOGET, DU IKKE KAN LIDE, VIRKER DET SÅ, NÅR DU SIGER, DU IKKE VIL HAVE DET?

Hvorvidt børn oplever en effekt af deres bestræbelser på at markere egne grænser, handler naturligvis ikke kun om børnenes 'evner', men i mindst lige så høj grad om de andre børns væremåder. Svarene her kan altså ikke kun ses som børnenes opfattelse af, hvad de selv kan, de fortæller sandsynligvis også noget om det børnemiljø, de er en del af.

Et andet aspekt ved begrebet skoleparathed handler om, at børn skal være forberedte på at skulle indgå i en mere struktureret hverdag med mere voksenstyring, end de er vant til fra børnehaven. Selvom børnene også i børnehaven indgår i voksenstyrede og voksendefinerede aktiviteter og rutiner, adskiller børnehaven og skolen sig væsentligt fra hinanden på netop dette punkt. De fleste børn accepterer, at de voksne sætter rammerne og bestemmer, hvad der skal ske. Og i et skoleparathedsperspektiv er det afgørende at kunne, for i skolen er børnenes egen forvaltning af tiden typisk begrænset til korte tidsintervaller i løbet af dagen – nemlig frikvartererne.

For at undersøge børnenes oplevelse af om de er parate i lige netop *denne* henseende – vel vidende, at det er et voksendefineret parameter på parathed – har vi spurgt dem, om de bliver sure, når de voksne bestemmer over dem:

BLIVER DU SUR, HVIS DE VOKSNE SIGER, DU SKAL GØRE NOGET BESTEMT?

Børnehavebørnene har formentlig ikke selv har været klar over, hvad dette spørgsmål skulle afdække. Måske er det en af grundene til, at så relativt mange svarer 'ved ikke'. Men alligevel er det interessant, at hele 29 procent svarer, at de bliver sure, når de voksne siger,

³ Vi har set på et par institutioners 'skoleparathedsmateriale', som skal guide forældre og personale til at vurdere, hvor parate børnene er til skole.

de skal gøre noget bestemt. Mon tallet dækker over børn, der er modvillige og sætter sig op imod autoriteterne? I så fald vil det nok blive svært for børnene, når de skal navigere i de nye strukturer og rammer. Det kan dog også tænkes, at svarene dækker over børn, der er selvstændige og sundt kritiske over for indgriben i deres selvbestemmelse.

De fleste børn kender til at blive sure, når de ikke får deres vilje, og vi kan næppe konkludere, at det så er ensbetydende med, at de i en skolekontekst ikke vil gøre, som der forventes – og altså dermed heller ikke kan betragtes som 'skoleparate'. Svaret på spørgsmålet handler sandsynligvis også om, *hvad* det er, de voksne bestemmer over børnene. Sur bliver man typisk, når man får at vide, man skal gøre noget, som man ikke vil. Derfor må en af udfordringerne for skolen være at skabe nogle rammer, hvor børnene naturligt har lyst til at deltage.

En undersøgelse fra Roskilde Universitet (Stanek 2011) vender børnenes og skolens problematik i denne sammenhæng lidt på hovedet. Den peger på, at det lette for børnene i forhold til skolestarten er at indgå i de rammer, som er skarpt voksenstyrede, mens det er langt sværere for børnene at indgå i de mere frie rammer, som fx frikvartererne og SFO-tiden, hvor de selv kan bestemme, hvad de laver. Her skal de nemlig i højere grad på arbejde rent socialt, og de kan ofte være overladt til at klare den opgave på egen hånd. Når 60 procent af børnene svarer, at de ikke bliver sure, når de voksne siger, de skal gøre noget bestemt, kan det blandt andet være børn, som sætter særlig pris på klare rammer og tydelige opgaver fra de voksne i skolen.

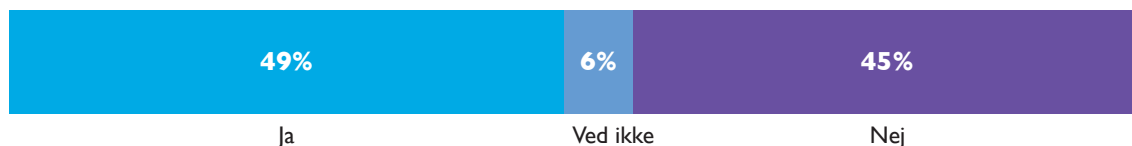
At være forberedt på det, man møder i skolen

At være parat til noget handler også om at vide, hvad man skal lave, og om at føle sig godt klædt på til opgaven, den ny kontekst og de nye rammer. Vi har undersøgt, om børnene selv oplever, at børnehaven har (haft) en skoleforberedende rolle i den forstand og har spurgt til nogle konkrete skolerelaterede aktiviteter.

HAR DU LAVET SKOLETING MED DE VOKSNE I BØRNEHAVEN?

HAR DU VÆRET PÅ EN SKOLE SAMMEN MED BØRNEHAVEN?

Børnene har blandede meninger om, hvor afgørende skoleaktiviteter er for muligheden for at klare sig godt i skolen. En del mener ikke, det har betydning, for de er sikre på, at de nok skal lære alt, hvad de behøver, i skolen. Magnus derimod er en af dem, der mener, det er vigtigt at lave skoleting i børnehaven:

Magnus: *Jeg tror, det er fordi, så ved vi lidt om skolen. Så siger vi bare til skolelæreren: "Det behøver du ikke at fortælle os, vi har lært det nede ved Helle og Dorthe".*

Når 27 procent af børnene ikke har, eller ikke ved, om de har, lavet skoleting i børnehaven, og når 51 procent ikke har, eller ikke ved, om de har, været på en skole sammen med børnehaven, er det ikke *nødvendigvis* udtryk for, at de ikke kommer til det, men at aktiviteterne kan ligge efter marts, hvor dette spørgeskema blev besvaret⁴. Børnerådets undersøgelse giver ikke svar på, hvilken tilgang, der opleves bedst for børnene, men ud fra ideen om, at jo bedre kendskab, man har til noget, desto bedre forberedt er man, vil et skolebesøg sammen med børnehaven sandsynligvis give børnene et forhåndskendskab, som giver en vis tryghed ved at skulle møde de nye omgivelser.

Nye fysiske rammer

I interviewene blev det tydeligt, hvordan forventningerne til og forestillingerne om de nye fysiske rammer fyldte for nogle børn. For Asger var de positive forventninger til skolen fx direkte knyttet an til legepladsen:

⁴ Det er dog typisk i april og maj, at børn i dag går ud af børnehaven og starter i SFO eller fritidshjem, hvorfor der er en sandsynlighed for, at de ikke når et skolebesøg med børnehaven, inden de slutter.

Asger: *Jeg glæder mig til at lege på legepladsen, for det synes jeg simpelthen er så sjovt.*

De to piger Sara og Miriam har også fokus på de nye fysiske rammer i skolen og de muligheder og begrænsninger, de giver.

Sara: *Jeg glæder mig rigtig meget til, at det skal være frikvarter, for så kan jeg møde Malthe. Det er det, jeg glæder mig allermost til. Frikvarter det er, når man er ude på legepladsen.*

Miriam: *Der er jo ikke sådan et sted, hvor man kan lege. Der er kun et sted, hvor man kan lave lektier, og så råber man én op, og så er der kun et skrivebord, og så kan man kun lege udenfor.*

Interviewer: *Hvad synes du om, at der ikke er sådan nogle legerum.*

Miriam: *Så kommer man til at kede sig lidt.*

Sara: *Jeg tror, det bliver lidt svært ... at finde toiletterne.*

Interviewer: *Hvad vil I gerne vide om skolen, inden I begynder?*

Sara: *Hvor legestedet er, og hvor man går udenfor, og hvor man kan lege alene og gymnastiksal og svømmehallen, hvis der nu er en svømmehal.*

Det nye fysiske rum, som skolen udgør, har stor betydning for børnene. Ikke mindst er det vigtigt for dem at kende toiletternes placering, som Sara også pointerer. I en af Minibørnepanelets tidligere undersøgelser⁵ blev det tydeligt, hvilken særlig betydning toiletterne har for børnene. Dels er det selvfølgelig afgørende at kunne komme på toilettet, når det er nødvendigt, men det er også tydeligt, at rummet og det latrinære emne har en social betydning. For børnene i femårsalderen er det ekstra følsomt at blive drillet med ens numse, eller at man måske ikke kan holde sig tør; at tisse i bukserne er noget, der kendetegner små børn. Og når børn står midt i skolestarten på de store børns domæne, kunne man forestille sig, at det var vigtigt for dem netop at føle sig store og kompetente og ikke falde igennem på lige netop dette område. Noget andet, som nævnes flere gange, er de nye legefaciliteter, som skolen kan byde på, bl.a. legepladsen, som nogle har set særligt frem til at skulle bruge. Det gjaldt fx Asger i citatet ovenfor.

Stof til eftertanke

Ved I, hvilken betydning kendskabet til de fysiske rammer i skolen har for jeres børn?

Er det anledning til tryghed eller utryghed at vide eller ikke at vide, hvordan skolen ser ud?

Eller er børnenes tryghed snarere forbundet med relationen til de konkrete voksne og børn, som kan guide børnene rundt i de nye rammer?

Hvad, oplever I, er gode skoleforberedende aktiviteter for børnene? Og har I talt med børnene om, hvad de synes?

5 Indemiljø i børneperspektiv, Børnerådet, 2012

Bogstaver og tal

De fleste børn fortæller, at skolen handler om at læse, skrive og regne. Mange af de børn, vi har talt med, afslører også, at de så småt er begyndt at skrive både bogstaver og tal. De har dermed taget hul på nogle af skolens allermest centrale aktiviteter. Vi har spurgt børnene, om de synes, det er sjovt at skrive bogstaver og bruge tallene. Svarene viser ikke, hvor mange børn, der har prøvet det, men hvor mange børn, der kan lide det.

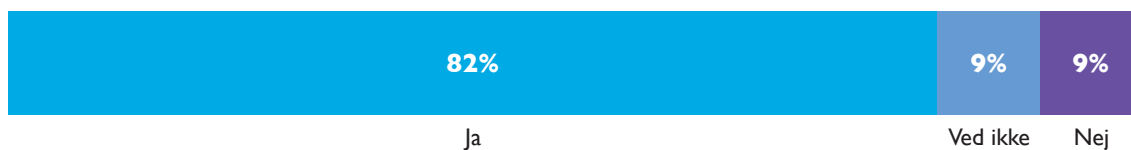
- 81 procent af børnene synes, det er sjovt at skrive bogstaver.
- 68 procent af børnene synes, det er sjovt at regne/bruge tallene.

Det er tydeligt, at flere børn har interesse for bogstaver end for tal. Det kan der være flere forklaringer på. En af dem kan hænge sammen med det fokus, der er kommet på de yngste børns sprogfærdigheder i kølvandet på PISA og andre tests af danske skolebørns læsefærdigheder. Disse vurderinger kan have præget de pædagogiske aktiviteter i børnehaven. En anden forklaring på børnenes større begejstring for bogstaver frem for tal kan handle om, at læsning og bogstaver i mange år har været næsten 'bandlyst' i børnehaven og groft sagt udelukkende været forbeholdt skolen. Omvendt har tallene i højere grad været en mere naturlig og integreret del af børnehavedagen. Vores interviews tyder på, at børnene i langt højere grad sætter lighedstegn mellem bogstaver og skole, mens tallene i mindre grad ses som noget nyt, spændende og særligt skolerelateret.

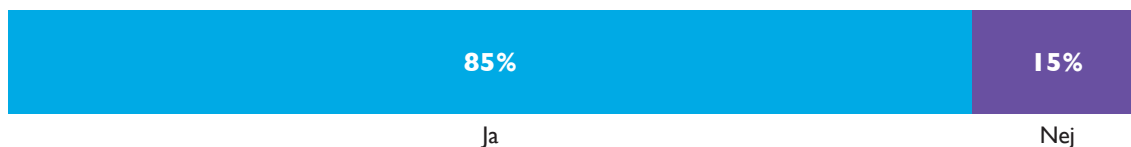
Kendskab til kommende skole

En god overgang fra børnehave til skole kan handle om noget så konkret som at vide, hvorvidt man skal gå i skole sammen med nogen, man kender i forvejen. At have gode venner, eller bare nogen man kender, har formentlig stor betydning for tryghedsfølelsen. Vi har spurgt børnene, om de skal gå i skole sammen med nogen, de kender i forvejen, og om de kender til deres kommende skole.

SKAL DU GÅ I SKOLE SAMMEN MED NOGEN, DU KENDER?

VED DU, HVILKEN SKOLE DU SKAL STARTE PÅ?

At vide hvilken skole, man skal gå på, er ikke nødvendigvis det samme som at have besøgt den. Selvom det kan være trygt for barnet at besøge sin kommende skole, kan skoleforberedelsen naturligvis foregå på mange andre måder end ved et skolebesøg sammen med børnehaven.

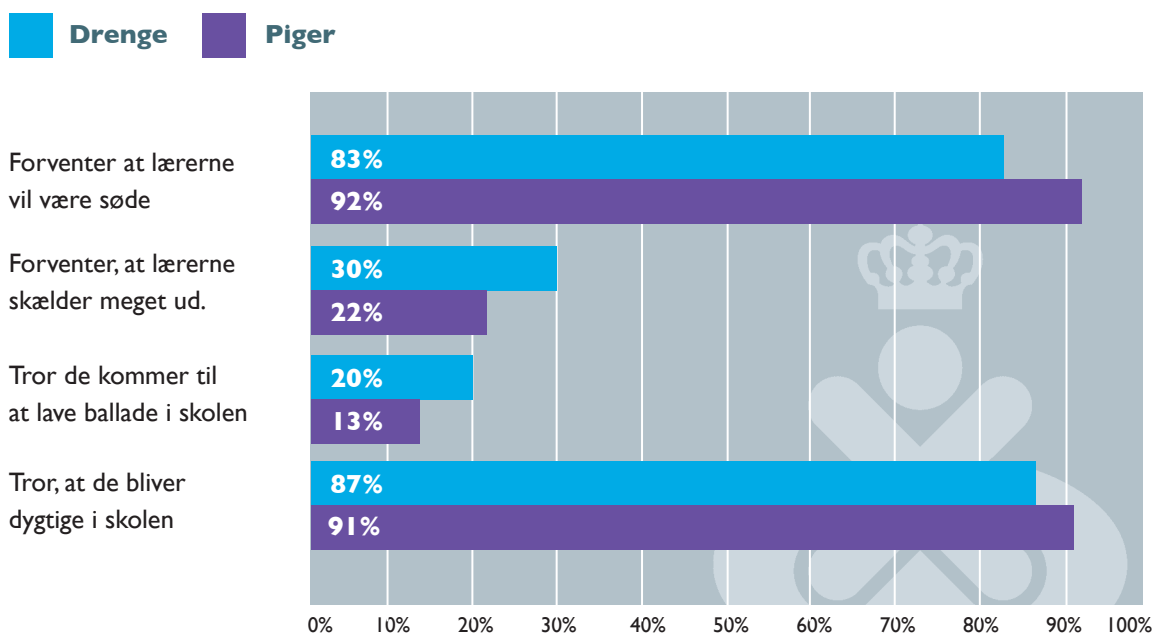

Sammenhænge

Kønssforskelle

Undersøgelsen viser ikke mange forskelle mellem pigernes og drengenes forestillinger og forventninger til skolen. Det er fx værd at hæfte sig ved, at begge køn i lige høj grad glæder sig til skolen, og i lige høj grad forventer, at skolen er kedelig eller svær. Der er heller ikke forskel, når det handler om forventninger om at få nye venner, at blive drillet i skolen, at kunne lide at arbejde med bogstaver og tal, sætte egne grænser eller acceptere voksenstyring. Dog adskiller deres svar sig på fire områder:

- 1) Hvorvidt de forventer, at lærerne er søde
- 2) Hvorvidt de forventer, at lærerne skælder meget ud
- 3) Om de tror, de selv kommer til at lave ballade
- 4) Om de tror, de bliver dygtige

Samlet viser det, at pigerne har mere positive forventninger til lærerne og sig selv i forhold til at være 'skoletilpasset'. Størst er kønsforskellen, når det drejer sig om forventningen til lærerne. Både piger og drenge forventer i høj grad at blive dygtige, og selvom forskellen er signifikant, er den beskedent.

Det er interessant, at kønsforskellene så tydeligt binder an til de relationer, børnene forventer at have til de voksne i skolen. Men måske er det lige så interessant, at der herudover *ikke* ses forskelle mellem pigernes og drengenes svar.

Stof til eftertanke

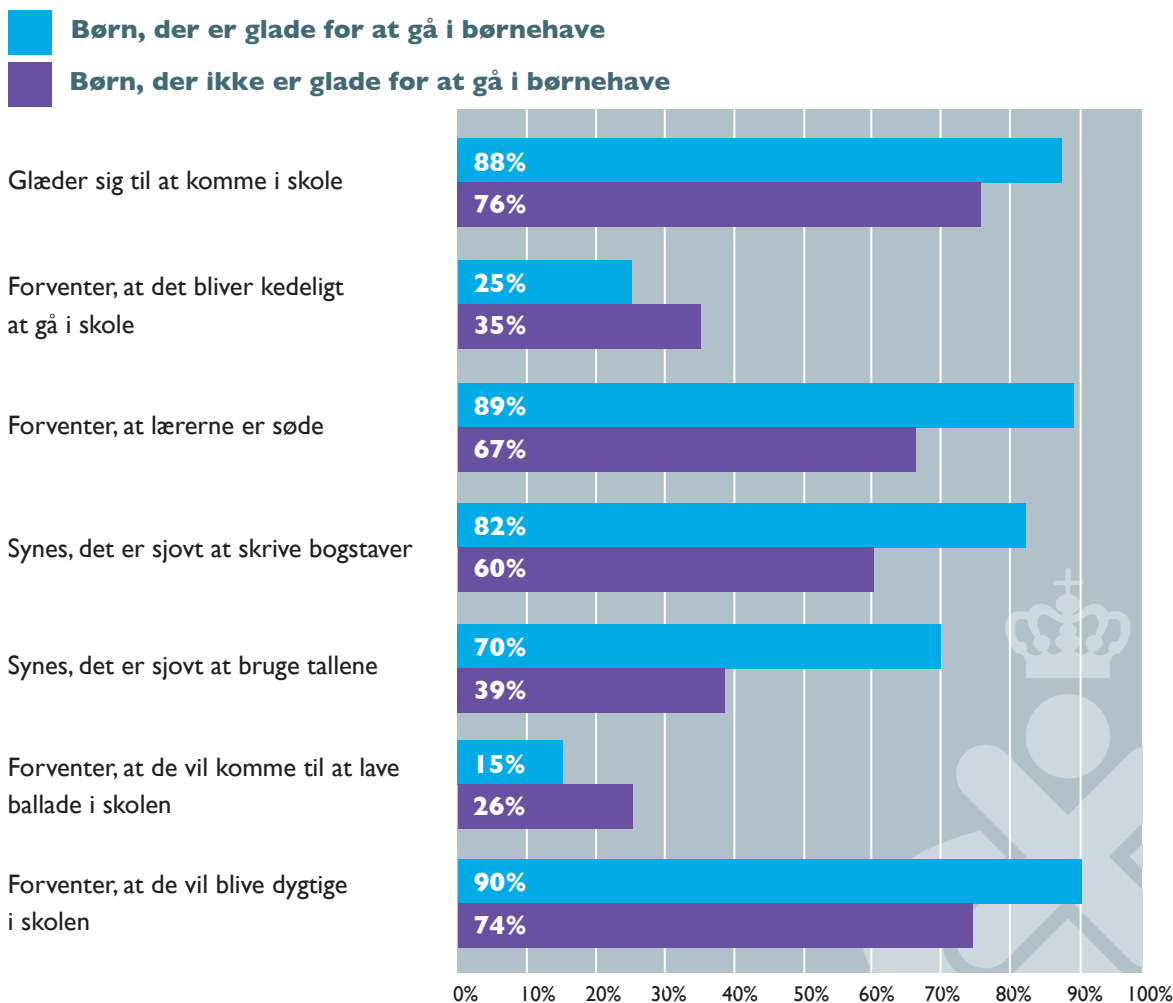
Hvilke forestillinger og erfaringer tror I, der ligger til grund for pigernes og drengenes forskellige forventninger på de fire områder?

I hvilken grad kommer I til at tillægge piger og drenge forskellige skoleforventninger og -forudsætninger i jeres skoleforberedende arbejde i børnehaven?

Børn, der er glade for at gå i børnehave

Vi har spurgt børnene, om de er glade for at gå i deres børnehave, ud fra en idé om, at der er en sammenhæng mellem trivslen i børnehaven og positive forventninger til skolen; at måden at fungere på i den ene institutionelle sammenhæng har indflydelse på forventningerne til den næste. Antagelsen ser ud til at holde stik, hvis vi ser på børnenes svar: Blandt andet er det tydeligt, at børn, der er glade for at gå i deres børnehave (ialt 93 procent), i højere grad glæder sig til at komme i skole. Andre forskelle på de børn, der er glade for at gå i deres børnehave, og de, der ikke er, ses i figuren her:

TRIVSEL I BØRNEHAVEN OG POSITIVE FORVENTNINGER TIL SKOLEN

Det er altså især glæden ved at bruge tal og bogstaver samt forventningen om, at lærerne er søde, som adskiller de børn, der er glade for børnehaven, og de børn, der ikke er. Hvorvidt børnehavetilfredse børn også går hen og bliver skoletilfredse børn, viser tallene ikke noget om, da vi kun har spurgt til børnenes *forventninger*. Vi kan med andre ord ikke vide, hvordan det rent faktisk kommer til at gå dem⁶.

Børn, der glæder sig til skolen

Vi har set på, hvilke faktorer der kan hænge sammen med, hvorvidt børn glæder sig til skolen. De faktorer, som ser ud til at have størst betydning her er:

- 1) Om børnene tror, lærerne er søde
- 2) Om de tror, de vil få let ved at få nye venner
- 3) Om de tror, at de vil blive dygtige

Desuden er der en positiv sammenhæng mellem dem, der glæder sig til skole, og dem, der har lavet skoleting i børnehaven, og som synes, det er sjovt at skrive tal og bogstaver. Også de børn, der kender nogen, de skal gå i skole med, og dem, der ved hvilken skole, de skal gå på, ser ud til i højere grad at glæde sig, end dem, der ikke kender nogen eller ikke ved, hvilken skole de skal starte på.

Til gengæld ses der ingen signifikant sammenhæng mellem det at glæde sig til skolen og at tro, skolen er svær, at forvente lærere, der skælder meget ud, eller at have været på en skole sammen med børnehaven. Noget, som måske er overraskende.

Børn, der forventer, at skolen er svær

Hvad har mon betydning for, om børn forventer, at skolen bliver svær? Vi har sammenholdt data, og det viser sig, at der er større sandsynlighed, for at børn vil forvente, at skolen er svær:

- 1) Hvis de forventer, at lærerne skælder meget ud
- 2) Hvis de forventer at blive drillet
- 3) Hvis de *ikke* bryder sig om at skrive bogstaver eller regne
- 4) Hvis de tror, at det bliver svært at få venner

6 At karakteren af forventninger spiller ind på, hvordan virkeligheden formes, er dog påvist på forskellige måder. Det gælder både i forhold til egne forventninger, fx ved brug af placebo-medicin, og i forhold til de forventninger, omgivelserne har til én. Det sidste omtales som Rosenthal-effekten. Ved forsøg med 7-12-årige skolebørn og deres lærere kunne Rosenthal påvise, at bevidstheden om, at man arbejder med et 'specielt godt materiale', i sig selv medfører et bedre resultat end det modsatte. Han testede de 650 elevers intelligens og udtog ved tilfældig udvælgelse 20 % af dem og fortalte deres lærere, at de var elever, der fagligt set ville gøre nogle overraskende fremskridt. Et år senere viste fornyede tests, at børnene i den udvalgte gruppe havde forbedret deres intelligenskvotient så markant i forhold til resten, at det ikke kunne være en tilfældighed. Ved interviews med de involverede lærere viste det sig, at de udvalgte elever på forskellig vis var blevet positivt særbehandede.

Det viser sig desuden en signifikant sammenhæng mellem det at have lavet skoleting i børnehaven og forventninger om, at det er svært at gå i skole. Børn, der har lavet skoleting, forventer i højere grad at skolen bliver svær. Måske giver skoleaktiviteterne i børnehaven børnene en forventning om, at når de kommer i skole, så skal de løse opgaver, som vil være endnu sværere – så deres forventning er knyttet an til de opgaver, de indtil nu har været præsenteret for. Mange børn udtrykker, at skolen 'per definition' er et niveau højere end børnehaven og derfor som en selvfølge er svær - men ikke uoverkommelig eller bekymrende. En anden forklaring kan måske hænge sammen med et forventningspres, som børnene forventer at møde i skolen. Her skal de måles og vejes og leve op til fastsatte mål på en helt anden måde, end de har været vant til fra lege og aktiviteter i børnehaven. Der er mere udtalte standarder for, hvornår man gør noget godt eller dårligt, rigtigt eller forkert. Kan det tænkes, at børnenes forestillinger om, at skolen er svær, hænger sammen med dette?

Som nævnt er der ikke – som man måske umiddelbart kunne tro – et modsætningsforhold mellem at forvente skolen bliver svær og at forvente, man bliver dygtig. 90 procent af dem, der tror, det bliver svært i skolen, tror også, at de bliver dygtige, men ligeledes gælder det, at 90 procent af dem, der tror, det *ikke* bliver svært i skolen, tror, at de bliver dygtige. Det bekræfter ideen om at forstå 'svær' som en præmis ved skolen og ikke som noget, der er negativt for børnene. I interviewene fremgik det, at 'svær' skal forstås helhedsorienteret, dvs. både i forhold til sociale relationer og adfærdsmæssige kodeks samt det faglige, som fx at tegne efter linjerne, at skrive svære bogstaver og lave skoleopgaver.

Afrunding

Sociale relationer og faglige udfordringer er grundlæggende elementer i skolen, og de fylder også meget i førskolebørnenes fortællinger om, hvad de både glæder sig til og bekymrer sig om ved skolen. Kort sagt kan man sige, at disse to aspekter udgør selve kernen af, hvad skolen går ud på set i et børneperspektiv. Børnerådet har – som mange andre – i flere undersøgelser blandt skolebørn vist, hvordan trivslen og skolefagligheden går hånd i hånd. Alligevel kan der i medierne og den politiske dagsorden være en tendens til, at børns skolegang ses mere snævert som et fagligt projekt: Børn skal rustes til at begå sig i et videnssamfund, tage en uddannelse og siden få et arbejde. Men når vi undersøger, hvordan børn *selv* forholder sig til skolen, er det ene ikke vigtigere end det andet. Som denne undersøgelse også viser, er børnene optagede af *både* det sociale og det faglige.

Allerede i børnehaven opbygges mange af de sociale erfaringer, børn tager med sig ind i skolen og videre i ungdoms- og voksenlivet. Og i overgangene fra den ene kontekst til den næste udfordres børnene og bygger ovenpå på deres hidtil høstede erfaringer. Så langt tænker børnehavebørnene ikke. De glæder sig bare til det nye, der venter dem lige rundt om hjørnet – til mulighederne for nye venskaber og til at få faglige udfordringer.

Undersøgelsen i Minibørnepanelet giver grund til begejstring. Det er positivt, at langt hovedparten af børn i Danmark flaskes op med lyst til og mod på forandring og nye udfordringer, og med tiltro til at det, de voksne arrangerer for dem, er sjovt, spændende og lærerigt.

Men undersøgelsen viser også, at en mindre gruppe af børnene, allerede inden de starter i skolen, har negative forventninger. Det efterlader fagfolkene omkring børnene med spørgsmålet om, hvordan de positive forventninger til skolen kan styrkes – også når skolen ikke længere er nyt land for børnene. Samtidig rejser det spørgsmålet om, hvordan man i højre grad kan arbejde med de positive skoleforventninger hos børnehavebørnene, mens de går i børnehaven.

Til lærere og børnehaveklassepersonale kunne man stille spørgsmålet: Hvorfor er børnehavebørn så meget mere positivt indstillet over for skolen, end de børn der går i skole? Det kunne i princippet lige så godt være omvendt. Findes der måske en sorteringskultur i skolen – hvor børn oplever at blive in- og ekskluderet fagligt såvel som socialt – som får indflydelse på deres skoleglæde?

Som ofte før giver de svar, vi får fra børnene, os lyst til at vide mere om deres oplevelser, meninger og holdninger. Fx kunne det være interessant at høre, hvad børnene siger om de samme ting, når de har gået i skole i noget tid.

Børn gør sig en masse tanker om skolen. Måske glemmer vi som voksne at lytte, indgå i dialog og hjælpe børnene med at afmystificere skolen. At lytte til børnenes forventninger kan give anledning til, at vi reflekterer over hvilke skoleforestillinger, vi selv har – og dermed videregiver.

Også fortællingerne om de enkelte børn eller børnegrupper får stor betydning i børnenes overgang fra børnehave til skole. Er det de gode historier, der fylder? Og hvor meget plads gives der til børnenes perspektiv på deres eget liv?

Efter sommerferien er et nyt hold børn 'de store' i børnehaven. Hvor meget deres sidste tid i børnehaven skal gå med skolelege og andre forberedende aktiviteter, planlægges måske allerede nu. Når børnehavebørnene overleveres fra de trygge rammer i børnehaven til det nye og ukendte land, som skolen er, kan det ske på mange måder. Vi håber, at denne rapport og børnenes refleksioner om overgangen til skolen giver anledning til at arbejde endnu mere målrettet for, at alle børnene får en god oplevelse af at skulle begynde i skole – og fortsætte med at gå i skole.

Om undersøgelsen

Svarprocent og frafald

104 børnehaver har sagt ja til at deltage i panelet og har fået tilsendt spørgeskemaet. Af de 104, som har fået tilsendt spørgeskemaet, har 91 returneret besvarelser. Det giver en svarprocent på 87,5.

Da vi ikke har haft informationer om, hvor mange potentielle respondenter (børn født i 2007 eller tidligere), der har været i de enkelte børnehaver, har det kun været muligt at opgøre svarprocenten på baggrund af antal børnehaver og ikke ud fra antal respondenter.

Som ved mange andre undersøgelser, er der også i denne et frafald. Det er ikke muligt at få information om, hvad der kendetegner de børnehaver, som *ikke* har svaret på vores invitation eller har sagt nej tak til at deltage i panelet, ligesom vi heller ikke kan vide, hvad der kendetegner dem der deltager, men ikke har returneret besvarelser. Det er dog tydeligt ud fra de løbende tilbagemeldinger, vi har fået, at mange børnehaver oplever mangel på tid og personalemæssige resurser.

966 børn har besvaret spørgeskemaet. Disse børn har fået skriftlig tilladelse fra deres forældre via et samtykkebrev, koordineret af børnehaven. Der kan i princippet være børn i målgruppen, som ikke har haft lejlighed til at deltage af forskellige grunde fx manglende tilladelse fra forældre, sygdom, ferie, handicap eller utilstrækkelig modenhed, vurderet af pædagogerne.

Metode

Talende spørgeskema

Børnene har via et talende spørgeskema besvaret ca. 20 spørgsmål om deres forestillinger om og forventninger til skolen. Besvarelserne foregår i børnehaven og gennemføres individuelt, ved at de enkelte børn en efter en – ofte på lederens kontor – sidder ved en computer med høretelefoner på og auditivt præsenteres for de enkelte spørgsmål, suppleret med figurer, der illustrerer svarkategorierne *ja*, *ved ikke* og *nej* i form af en orange firkant, en lilla cirkel og en gul trekant. Svarkategorierne afprøves ved de første tre spørgsmål, så det sikres, at børnene fra start har forstået, hvilke figurer, der bruges til hvilke svar. For hvert spørgsmål, der besvares, farvelægges i bunden af skærmen en vogn på et tog med det antal vogne, der er spørgsmål. Det giver børnene en fornemmelse af, hvor langt de har igen. Efter besvarelsen af temaspørgsmålene svarer barnet på, om det er en pige eller en dreng, samt hvor gammelt det er, og afslutningsvist kører det nu helt farvede tog ud ad skærmen med en trutlyd. Børnene besvarer spørgeskemaet individuelt og uden indblanding fra voksne. Der er dog en voksen til rådighed for barnet, hvis det har brug for hjælp.

Metodiske overvejelser

Når børn på fem og seks år svarer på spørgsmål i et spørgeskema som dette, er der en sandsynlighed for, at deres svar ikke altid er i overensstemmelse med virkeligheden, sådan som de voksne ser den. Når vi fx spørger børnene, om har været på en skole med børnehaven, kan et *nej* eller *ved ikke* måske dække over, at de faktisk *har* været på en skole, men ikke *vidste*, at det var sådan en, de var på, at de ikke *husker* skolen, fordi det ikke har gjort et stort indtryk, eller – hvad der heldigvis er mest sandsynligt – at de reelt ikke har været på en skole sammen med børnehaven. Pointen er, at Børnerådet med sine panelundersøgelser undersøger børnenes oplevelser og forståelser af deres egen virkelighed og ikke nødvendigvis faktuelle forhold.

Test af spørgeskema

I alt har femten børn på fem og seks år i to forskellige børnehaver testet første version af spørgeskemaet. De er i umiddelbar forlængelse heraf blevet interviewet individuelt. Børnenes svar er blevet registreret (inkl. reaktioner ved besvarelsen, fx tøven, forvirring, hurtig respons mv.), og i de efterfølgende interviews er det blevet undersøgt, om børnene har svaret 'korrekt', dvs. i overensstemmelse med de svar, de efterfølgende gav mundtligt på samme spørgsmål. Børnene er også blevet spurgt til, om noget var svært at forstå. Herved er det blevet tydeligt, hvilke spørgsmål der har skulle omformuleres eller helt udelades.

Kvalitative interviews

Indledende, eksplorative interviews

24 børn fra tre børnehaver med forskellig social, etnisk og geografisk profil er blevet interviewet som optakt til udarbejdelsen af spørgeskemaet.

Opfølgende interviews

27 børn i to forskellige børnehaver i hhv. provinsen og Storkøbenhavn har været med til at uddybe svarene fra spørgeskemaundersøgelsen.

Anonymitet

Alle børn, som er med i Børnerådets undersøgelser, deltager frivilligt og anonymt, og forældre giver samtykke. De interviewede børns navne er lavet om i rapporten.

Litteratur

Brostrøm, Stig: *Farvel børnehave – hej skole*, Systime, 2001

Børnerådet: *Indeklima i klasseværelset*, Børne- og ungepanelet 2012

Børnerådet: *Indemiljø i børneperspektiv – en undersøgelse i Børnerådets Minibørnepanel*, 2012

Børnerådet: Resultater fra DUR-projektet (upubliceret), maj 2013

Højholt, Charlotte: *Børn i vanskeligheder - Samarbejde på tværs*, Dansk Psykologisk Forlag, København, 2011

Stanek, Anja: *Børneperspektiver på den SFO-pædagogiske praksis*, I: SFO- og fritidspædagogik: før, nu og i fremtiden. red. / Trine Ankerstjerne. Dafolo, 2010.

Stanek, Anja: *Børns fællesskaber og fællesskabernes betydning: analyseret i indskolingen fra børnehave til 1. klasse og SFO*, Roskilde Universitet 2011

VIDA Statusrapport 2, VIDA forskningsserien 2011:3

Farvel til dagtilbud og goddag til skolen, KL, Undervisningsministeriet, Socialministeriet og Finansministeriet, 2010

Fælles om en god skolestart, Danmarks Evalueringsinstitut EVA, juni 2013

Børnerådet

Børnerådet

Vesterbrogade 35A

1620 København V

Telefon: 3378 3300

E-mail: brd@brd.dk

www.brd.dk